

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра екологічного права і контролю

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

з науково-педагогічної роботи

Олександр ЗАПОРОЖЧЕНКО

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Система екологічного управління

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: 10 Природничі науки

Спеціальність: 101 Екологія

Освітньо-професійна програма: «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»

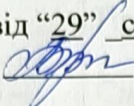
ОНУ
2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Система екологічного управління».
Одеса: ОНУ, 2024. 13 с.

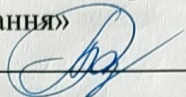
Розробник: Сапко Ольга Юріївна, кандидат географічних наук, доцент
кафедри екологічного права і контролю

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екологічного права і контролю

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри Олексій БУРГАЗ

Погоджено із гарантом ОПП «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»

Алла КОЛІСНИК

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК)

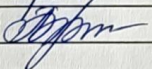
Факультету гідрометеорології і екології

Протокол № 1 від «13» вересня 2024 р.

Голова НМК Ангеліна ЧУГАЙ

Переглянуто на засіданні кафедри екологічного права і контролю

Протокол № 1 від «28» серпня 20 25 р.

Завідувач кафедри (Бургас ОЛЕКСІЙ)

Переглянуто на засіданні кафедри екологічного права і контролю

Протокол № _____ від «____» _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 2/2 годин – 60/60 змістових модулів – 1/1	Галузь знань 10 Природничі науки Спеціальність 101 Екологія Рівень вищої освіти: <i>Перший (бакалаврський)</i>	Нормативна дисципліна	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		4-й	5-й
		<i>Семестр</i>	
		8-й	-
		<i>Лекції</i>	
		18 год.	2 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		9 год.	8 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		33 год.	50 год.
		Форма підсумкового контролю: <i>Залік</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – знайомство студентів з теоретичними основами та функціями управління в екологічній діяльності, класифікацією систем та механізмів екологічного управління органами, що здійснюють екологічне управління в Україні, їх структурою, функціональними обов’язками та правами.

Завдання: оволодіння студентами базовими знаннями та вміннями щодо:

- Визначення причини погіршення стану природних ресурсів.
- Формування переліку ефективних заходів, спрямованих на поліпшення стану природного середовища

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування загальних **компетентностей**, що зазначені у ОПП «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування»:

Фахові (за стандартом):

K24. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

K25. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

Результати навчання:

P241. Використовувати принципи управління, на яких базується система екологічної безпеки.

P251. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- Законодавчі акти України в яких регламентуються засади екологічного управління.
- Наукові основи і теорія екологічного управління.
- Системи та механізми екологічного управління.
- Функції та ієрархію екологічного управління.
- Компетенції органів влади у сфері екологічного управління.
- Міжнародні організації екологічного управління.

вміти:

- Здійснювати аналіз стану природних ресурсів.
- Застосовувати на практиці вимоги екологічних законів та міжнародних угод.
- Вміти застосовувати на практиці теоретичні основи екологічного управління.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія управління. Органи екологічного управління

Тема 1. Теоретичні основи управління. Функції управління в екологічній діяльності.

Сутність управління природоохоронною діяльністю. Предмет, об'єкт екологічного управління. Функції попереднього, оперативного та завершального управління в природоохоронній діяльності. Головні цілі та принципи екологічного управління.

Тема 2. Базові основи екологічного управління.

Зміст основних екологічних законів і закономірностей. Основні регулятивні закони. Основні пріоритети державної екологічної політики. Показники стану довкілля. Контроль за дотримання стандартів, нормативів, лімітів як складова екологічного управління. Сутність методології системного підходу. Державна система ведення кадастрів. Екологічні та функціональні механізми (методи) управління. Система громадського екологічного управління.

Тема 3. Класифікація систем та механізмів екологічного управління.

Поняття національної системи екологічного управління. Сутність механізму біотичного регулювання навколишнього середовища. Сутність механізму еколого-господарського балансу територій. Використання кадастрового механізму. Сутність моніторингового механізму. Використання законодавчого та нормативно-правового механізмів. Поняття

адміністративного механізму управління. Використання інформаційно-контрольного механізму. Зміст науково-просвітнього механізму управління. Громадський механізм управління. Економічний механізм управління.

Тема 4. Функції та ієрархія екологічного управління. Історія розвитку природоохоронного управління в Україні.

Головні напрямки державного екологічного управління. Загальні функції державного екологічного управління. Спеціальні функції державного екологічного управління. Суб'єкти державного екологічного управління. Етапи розвитку природоохоронного управління в Україні. Основні задачі та функції управлінських структур в галузі охорони довкілля.

Тема 5. Органи загального та спеціального державного управління.

Суб'єкти загального державного управління. Функції органів загального державного управління. Суб'єкти спеціального державного управління. Функції органів спеціального державного управління.

Тема 6. Управління природоохоронною діяльністю органами місцевого самоврядування.

Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі екологічного управління. Основні задачі та функції міських Департаментів екології та природних ресурсів.

Тема 7. Державне регулювання екологічної безпеки в Україні. Система громадського екологічного управління.

Поняття екологічної безпеки. Об'єкти та суб'єкти управління екологічною безпекою. Основні завдання та функції суб'єктів державного управління екологічною безпекою. Доступ громадськості до публічної інформації. Поняття про неурядові громадські організації. Форми участі громадськості у екологічному управлінні. Повноваження громадських організацій та об'єднань. Повноваження громадських інспекторів з охорони довкілля. Права та обов'язки громадян щодо охорони довкілля.

Тема 8. Міжнародні організації в галузі екологічного управління.

Міжнародно-правові аспекти екологічного управління. Міжнародні організації, які працюють в галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки. Впровадження Європейського законодавства щодо екологічного управління в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин							
	Очна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	ср			л	п
Змістовий модуль 1 Теорія управління. Органи екологічного управління								
Тема 1. Теоретичні основи управління. Функції управління в екологічній діяльності.	5	2	-	3	7	2	-	5
Тема 2. Базові основи екологічного управління.	5	2	-	3	5	-	-	5
Тема 3. Класифікація систем та	8	4	-	4	5	-	-	5

механізмів екологічного управління.								
Тема 4. Функції та ієрархія екологічного управління. Історія розвитку природоохоронного управління в Україні.	7	2	2	3	7	-	2	5
Тема 5. Органи загального та спеціального державного управління.	16	2	3	11	17	-	2	15
Тема 6. Управління природоохоронною діяльністю органами місцевого самоврядування.	6	2	2	2	7	-	2	5
Тема 7. Державне регулювання екологічної безпеки в Україні. Система громадського екологічного управління.	7	2	2	3	7	-	2	5
Тема 8. Міжнародні організаційні і правові механізми екологічного управління.	6	2	-	4	5	-	-	5
Усього годин	60	18	9	33	60	2	8	50

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття на передбачені

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Очна форма	Заочна форма
Змістовий модуль 1. Теорія управління. Органи екологічного управління			
1	Тема 4. Функції та ієрархія екологічного управління. Історія розвитку природоохоронного управління в Україні. Тема 5. Органи загального та спеціального державного управління ПР 1. Управління у сфері охорони атмосферного повітря та водного середовища.	5	4
3	Тема 6. Управління природоохоронною діяльністю органами місцевого самоврядування. ПР 2. Управління у сфері охорони та використання земельних ресурсів та поводження з відходами.	2	2
5	Тема 7. Державне регулювання екологічної безпеки в Україні. Система громадського екологічного управління. ПР 3. Управління природно-заповідним фондом та у сфері охорони та використання надр.	2	2
Усього годин		9	8

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Очна форма	Заочна форма
Змістовий модуль 1. Теорія управління. Органи екологічного управління			
1	Тема 1. Теоретичні основи управління. Функції управління в екологічній діяльності.	3	5
2	Тема 2. Базові основи екологічного управління.	3	5
3	Тема 3. Класифікація систем та механізмів екологічного управління.	4	5
4	Тема 4. Функції та ієрархія екологічного управління. Історія розвитку природоохоронного управління в Україні.	3	5
5	Тема 5. Органи загального та спеціального державного управління.	11	15
6	Тема 6. Управління природоохоронною діяльністю органами місцевого самоврядування.	2	5
7	Тема 7. Державне регулювання екологічної безпеки в Україні. Система громадського екологічного управління.	3	5
8	Тема 8. Міжнародні організаційні і правові механізми екологічного управління.	4	5
Усього годин		33	50

До самостійної роботи відноситься:

- підготовка до лекцій, практичних, лабораторних занять;
- підготовка презентації.

9. Методи навчання

Словесні: лекції, розповідь, пояснення, бесіда.

Наочні: ілюстрація (у тому числі PowerPoint / мультимедійні презентації).

Практичні: усні доповіді, самостійні письмові завдання (у вигляді презентації з використанням програми PowerPoint).

10. Форми контролю і методи оцінювання

Протягом засвоєння навчальної дисципліни студенти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівно розподіляються, а потім сумуються.

Змістовий модуль:

- робота на лекціях (46 балів);
- захист виконаних практичних робіт (54 бали).

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженій шкали. Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді

оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувай освіти	
Відмінно 90 - 100	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувай здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних/розрахункових завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконанім; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре 85 - 89	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно вирішив більшість розрахункових /тестових завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.

	програми навчальної дисципліни.	
Задовільно 70 - 74	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобуває має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Перелічить функції попереднього, оперативного та завершального управління.
2. Об'єкт та суб'єкт екологічного управління.
3. Які методи управління природокористуванням застосовані в Україні?
4. Основні завданнями екологічного управління.
5. Мета управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.
6. Складові національної системи екологічного управління.
7. Що відноситься до основ екологічного управління?
8. Які механізми екологічного управління використовуються? Надати їх характеристику.
9. Поняття екологічної політики держави і підприємства.
10. Що таке кадастр природних ресурсів? Принципи його ведення.
11. Які механізми екологічного управління відносяться до екологічних

механізмів?

12. Які механізми екологічного управління відносяться до функціональних механізмів?
13. Що таке еколого-господарський баланс територій? Що він визначає?
14. Охарактеризуйте законодавчо-правовий механізм екологічного управління.
15. Охарактеризуйте інформаційно-контрольний механізм екологічного управління.
16. Охарактеризуйте економічний механізм природокористування.
17. Перелічить органи, які здійснюють загальне державне екологічне управління.
18. Перелічить органи, які здійснюють спеціальне державне екологічне управління.
19. Перелічить функції загальнодержавного управління.
20. Перелічить функції спеціального державного управління.
21. Перелічить основні завдання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.
22. Перелічить основні компетенції Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.
23. Перелічить основні завдання Верховної Ради України щодо екологічного управління.
24. Перелічить основні завдання Кабінету Міністрів України щодо екологічного управління.
25. Перелічить центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України.
26. Перелічить основні повноваження Державної екологічної інспекції.
27. Перелічить основні завдання та компетенції органів місцевого самоврядування в галузі екологічного управління.
28. Перелічить основні завдання та компетенції громадських організацій в галузі екологічного управління. Наведіть приклади громадських екологічних організацій.
29. Перелічить основні функції міжнародних організацій в галузі екологічного управління. Наведіть приклади міжнародних екологічних організацій.
30. Які фінансові інститути грають важливу міжнародну екологічну роль?

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль								Підсумковий контроль	Загальна оцінка
Змістовий модуль 1									
T1	T2	T3 КР	T4	T5	T6	T7	T8 КР	залік	100
5	5	15 (5+10)	45	5	5	5	15 (5+10)		
100									

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЕСТБ	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	A	зараховано
85-89	B	зараховано
75-84	C	зараховано
70-74	D	зараховано
60-69	E	зараховано
35-59	FX	не зараховане з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховане з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Система екологічного управління».
2. Сапко О.Ю. Система екологічного управління: Конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2020. 103 с.
3. Сапко О.Ю., Гарабазій Т.А. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Система екологічного управління» для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 101 «Екологія», рівень вищої освіти - бакалавр. Одеса: ОДЕКУ, 2023. 88 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Сапко О.Ю. Система екологічного управління: Конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2020. 103 с.
2. Сапко О.Ю., Гарабазій Т.А. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Система екологічного управління» для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 101 «Екологія», рівень вищої освіти - бакалавр. Одеса: ОДЕКУ, 2023. 88 с.
3. Трус І.М., Твердохліб М.М., Гомеля М.Д. Організація та управління природоохоронною діяльністю: підручник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавничий дім «Кондор», 2024. 464 с.
4. Караван Н.А., Присвітла О.В. Конспект лекцій з дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 101 «Екологія». Кам'янське: ДДТУ, 2019. 74 с.
5. Волошкіна О.С., Трофімович В.В. Управління в природоохоронній діяльності. Конспект лекцій. Київ: КНУБА, 2018. 82 с.

Додаткова

1. Берзіна С.В., Яреськовська І.І. та ін. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти: посібник. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 134 с.
2. Самойленко Н.М., Райко Д.В., Аверченко В.І. Організація та управління в природоохоронній діяльності: навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», Видавництво «Лідер», 2018. 174 с.
3. Сапко О.Ю. Аналіз виконання вимог Європейського законодавства щодо управління водними ресурсами в Україні. *Екологічні науки*. 2021. № 3 (36). С. 64 – 68.
4. Olha Sapko, Olena Vladimirova, Oleksii Burhaz. State of Implementation of European Legislation Regarding Water Resources Management, Industrial Pollution and Man-Made Hazards in Ukraine. *International Journal of Environmental Protection and Policy*. 2023. № 11(1). P. 21-26. doi: 10.11648/j.ijepp.20231101.13.

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 32. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-п>.
2. Положення про Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації. Затверджено розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 25.01.2018 р. №78/А-2018. URL: http://ecology.odessa.gov.ua/files/ecology_portal/polozhenie2.pdf.
3. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
4. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р. Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
5. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2707-XII. URL: www.rada.gov.ua.
6. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. URL: www.rada.gov.ua.
7. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: www.rada.gov.ua.
8. Закон України «Про відходи» від 5.03.1998 р. № 187/98-ВР. URL: www.rada.gov.ua.
9. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р. № 2456-XII. URL: www.rada.gov.ua.
10. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР. URL: www.rada.gov.ua.
11. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

12. Про державну санітарно-епідеміологічну службу Служби безпеки України. Затверджено Наказом Центрального управління Служби безпеки України від 01.07.2014 р. № 358 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-14>.
13. Положення про Державне агентство водних ресурсів України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 393 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-п>.
14. Про Державне агентство земельних ресурсів України. Затверджено Указом Президента України від 08.04.2011 р. № 445/2011 = <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/445/2011>.
15. Про природно-заповідний фонд України. Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
16. Про Державну службу геології та надр України. Затверджено Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 391/2011 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391/2011>.